

LATVIJAS REPUBLIKAS CENTRĀLĀ STATISTIKAS PĀRVALDE

KVALITĀTES VADLĪNIJAS

**RĪGA
2008**

Lietotie saīsinājumi

CSP	Centrālā statistikas pārvalde
ES	Eiropas Savienība
ESPK	Eiropas statistikas prakses kodekss
ESS	Eiropas statistikas sistēma
EUROSTAT	Eiropas Kopienu Statistikas birojs
IS	Informācijas sistēmas
ISDAVS	Integrētā statistisko datu apstrādes un vadības sistēma
IT	Informācijas tehnoloģijas
LR	Latvijas Republika
MK	Ministru kabinets
SIK	Statistisko izdevumu katalogs
VEIKS	Vienotā ekonomiskās informācijas klasifikācijas sistēma
VKVS	Visaptverošā kvalitātes vadības sistēma
VSIP	Valsts statistiskās informācijas programma

SATURS

IEVADS.....	4
1. CSP RAKSTUROJUMS.....	5
1.1. Darbības pilnvarojums.....	5
1.2. Organizatoriskā struktūra.....	6
2. KVALITĀTE STATISTIKĀ.....	7
2.1. Kvalitātes kritēriji.....	7
2.2. ESPK.....	8
2.3. CSP kvalitātes politika.....	9
3. VALSTS STATISTIKAS SAGATAVOŠANA.....	11
3.1. Datu pieprasījuma identifikācija.....	11
3.2. Projekta sagatavošana.....	11
3.2.1. Projekta mērķis.....	11
3.2.2. Statistiskās klasifikācijas.....	12
3.2.3. Skaitīšanas un izlases.....	12
3.2.4. Pārskatu un anketu veidlapas.....	14
3.2.5. Mājsaimniecību apsekojumi.....	15
3.2.6. Uzņēmumu statistikas apsekojumi.....	16
3.3. Datu ieguve.....	17
3.3.1. Datu vākšanas metodes.....	17
3.3.2. Administratīvo datu izmantošana.....	18
3.3.3. Datu ievads.....	19
3.4. Datu apstrāde.....	19
3.4.1. Datu pārbaude.....	19
3.4.2. Datu labošana un imputācija.....	20
3.4.3. Kopsavilkumu veidošana un pārbaude.....	20
3.5. Datu analīze un sagatavošana publicēšanai.....	20
3.5.1. Kopsavilkumu informācijas konfidencialitātes nodrošināšana.....	22
3.5.2. Individuālās informācijas konfidencialitātes nodrošināšana.....	22
4. DATU IZPLATĪŠANA.....	22
4.1. Statistiskās publikācijas un SIK.....	23
4.2. Preses ziņojumi.....	23
4.3. Informācijas pieprasījumi.....	24
4.4. CSP Internet datubāzes.....	24
4.5. Informācijas centri.....	24
5. DATU AIZSARDŽĪBA.....	25
5.1. Administratīvie pasākumi.....	25
5.2. Tehniskie un organizatoriskie pasākumi.....	26
6. DATU REVĪZIJAS POLITIKA.....	27
6.1. Revīzijas politikas elementi.....	27
6.2. Plānotās statistikas datu revīzijas.....	27
6.3. Neplānotās statistikas datu revīzijas.....	28
6.4. Datu revīzijas analīzes datubāze.....	28
6.5. Revidēto statistikas datu publicēšana.....	28
7. SADARBĪBA AR DATU LIETOTĀJIEM.....	29
7.1. Datu lietotāju informēšana par aktualitātēm.....	29
7.2. Kvalitātes ziņojumi.....	29
7.3. Datu lietotāju apsekojumi.....	30

IEVADS

CSP misija ir nodrošināt iekšzemes un ārvalstu datu lietotājus ar savlaicīgu, precīzu, pilnīgu, viegli saprotamu un starptautiski salīdzināmu statistisko informāciju par Latvijas ekonomiskajām, demogrāfiskajām, sociālajām un vides parādībām un procesiem, izmantojot mūsdienīgus IT risinājumus un uzkrāto pieredzi nozarē.

Lai nodrošinātu iespējami augstāku kvalitāti gan no ētiskā, gan profesionālā aspekta, nacionālo statistiku, līdzīgi kā Eiropas Kopienų statistiku, sagatavo, ievērojot objektivitātes, ticamības, atbilstības, izmaksu efektivitātes, statistiskās konfidencialitātes un atklātuma principus.

CSP kvalitātes vadlīnijas ir informatīvs dokuments, kas raksturo CSP un tās darbības galvenos aspektus: valsts statistikas sagatavošanas posmus, metodes un organizatoriskos principus, datu aizsardzības un izplatīšanas politiku. Šo vadlīniju mērķis ir sekmēt CSP darbības stratēģijas īstenošanu, iesaistot šajā procesā ikvienu CSP darbinieku, attīstīt komunikāciju ar sabiedrību un paplašināt ikviena interesenta – datu sniedzēja jeb respondenta, datu lietotāja un visas sabiedrības – zināšanas par CSP darbību.

Dokumenta 1. nodaļa atspoguļo CSP organizatorisko struktūru un darbības tiesiskos aspektus, bet 2. nodaļā ir aprakstīti kvalitātes raksturlielumi un minēti galvenie normatīvie akti. 3. nodaļa raksturo statistisko datu sagatavošanas procesu: sākot ar datu pieprasījuma identificēšanu un datu iegūšanas metodēm, turpinot ar datu ieguves, apstrādes un analīzes metodēm, un beidzot ar datu publicēšanu. 4. nodaļā lasītājam tiek atklāti datu izplatīšanas veidi, savukārt, 5. nodaļā ir aprakstīti datu aizsardzības administratīvie, tehniskie un organizatoriskie pasākumi. 6. nodaļa satur CSP datu revīzijas politiku, kas paskaidro iepriekš publiskoto statistikas datu izmaiņšanas iemeslus. 7. nodaļa atspoguļo CSP dialogu ar sabiedrību un datu lietotājiem.

CSP kvalitātes vadlīnijas tiks pastāvīgi aktualizētas, un to jaunākā versija vienmēr būs pieejama CSP mājaslapā www.csb.gov.lv sadaļā “Kvalitāte statistikā”.

1. CSP RAKSTUROJUMS

1.1. Darbības pilnvarojums

Pamatdokuments, kas regulē oficiālo statistiku un CSP darbību, ir LR Valsts statistikas likums, kas ir izstrādāts un pieņemts, ievērojot Eiropas Padomes 1997. gada 17. februāra regulā Nr. 322/97 par Kopienas statistiku (šo regulu neoficiāli sauc arī par ES statistikas likumu) izklāstītās tiesiskās normas un principus.

Valsts statistikas likums nosaka:

- valsts statistikas galvenos uzdevumus;
- valsts institūcijas, kas nodarbojas ar valsts statistiku;
- CSP funkcijas, tiesības un finansēšanas kārtību;
- statistisko novērojumu veidus un novērošanas paņēmienus;
- valsts statistiskās informācijas iesniegšanas kārtību;
- respondentu pienākumus, tiesības un atbildību;
- valsts statistiskās informācijas izmantošanas un izplatīšanas noteikumus;
- statistiskās konfidencialitātes nosacījumus un atbildību par to neievērošanu;
- anonimizēto datu izmantošanas mērķus.

MK 2004. gada 30. novembra noteikumi Nr. 994 "CSP nolikums" formulē CSP darbības mērķi, nosaka pārvaldes funkcijas, uzdevumus un tiesības, pārvaldes struktūru, pārvaldes darbības tiesiskuma nodrošināšanas un pārskata sniegšanas kārtību.

CSP reglaments nosaka CSP struktūru un darba organizāciju.

Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 763/2008 par iedzīvotāju un mājojumu skaitīšanu nosaka, ka visaptveroši dati par iedzīvotāju un mājojumu uzskaiti ir jāsniedz reizi desmit gados.

Ik gadu, izpildot Valsts statistikas likuma 4. un 5. panta prasības, tiek izdoti MK noteikumi par VSIP, kas aptver valsts oficiālo statistiku - visu veidu svarīgāko statistisko informāciju, ko CSP, ministrijas un citas valsts institūcijas savāc, apkopo un kas ir pieejama informācijas lietotājiem publicētā veidā. VSIP ir formulēts statistiskās informācijas saturs, informācijas apkopošanas pamatojums, norādīti informācijas iegūšanas avoti un metodes, datu publicēšanas periodiskums, publicējamo kopsavilkumu detalizācijas pakāpe un atbildīgās institūcijas.

2008. gada septembra sākumā CSP ir saistošs 271 ES tiesību akts: Eiropas Parlamenta un Padomes vai Komisijas regulas, Komisijas lēmumi, ES direktīvas un citi.

1.2. Organizatoriskā struktūra

CSP ir tiešās pārvaldes iestāde, kura darbojas Ekonomikas ministrijas pārraudzībā, un ir galvenā valsts statistikas darbu veicēja un koordinatore valstī. CSP ir atbildīga par valsts statistikas darba organizāciju Latvijā un par to datu pareizību, kurus ieguvusi, apkopojot no respondentiem un citiem datu avotiem saņemto informāciju.

Valsts statistikas sistēma Latvijā ir teritoriāli decentralizēta. CSP veido centrālā iestāde, kas atrodas galvaspilsētā, un datu savākšanas un apstrādes centri reģionos.

CSP pamatfunkciju izpildi – statistiskās informācijas ražošanu – nodrošina seši departamenti: Cenu statistikas departaments, Lauksaimniecības un vides statistikas departaments, Makroekonomiskās statistikas departaments, Sociālās statistikas departaments, Uzņēmumu statistikas departaments, Konjunktūras un zinātnisko pētījumu departaments, kā arī divas patstāvīgās daļas: Matemātiskā nodrošinājuma daļa un Statistikas metodoloģijas un organizācijas daļa.

Statistisko datu vākšanu no respondentiem veic CSP struktūrvienības, kā arī iestādes un uzņēmumi CSP uzdevumā.

Atbalsta funkciju izpildi CSP veic četri departamenti: Starptautisko projektu vadības un finanšu departaments, Informācijas, izdevniecības un poligrāfijas departaments, Informātikas departaments, Administratīvais departaments, kā arī vairākas patstāvīgās daļas.

CSP sistēmā 2008. gada septembra sākumā ir 629 amatu (štata) vietas. No amatu vietām apmēram 40% ir valsts civildienesta ierēdņu amati un 60% ir darbinieku amati (strādā uz darba līguma pamata). CSP sistēmā vēl ir nodarbināti 24 ārštata darbinieki, kuri pilda tehniskā personāla funkcijas, un uz laiku dažādu starptautisko projektu izpildei ir pieņemti 5 darbinieki. Reģionālajās struktūrvienībās vai arī darba izpildes vietās dažādos rajonos ir apmēram 23% darbinieku.

CSP darbiniekiem ir augsts izglītības līmenis. No pastāvīgajiem štata darbiniekiem augstākā izglītība ir 66 %. Centrālās iestādes darbiniekiem augstākā izglītība ir 73%. Darbiniekiem, kuru darba izpildes vieta rajonos, augstākā izglītība ir 45%. 63 darbiniekiem ir maģistra grāds. 6 darbiniekiem - zinātņu doktora grāds.

2. KVALITĀTE STATISTIKĀ

CSP savā darbībā tiecas ievērot:

- ESPK¹, kas ietver valsts un Kopienas statistikas iestāžu neatkarības standartus, garantē ESS darbības uzlabojumus un nodrošina augstākas kvalitātes un ticamākas statistikas sagatavošanu;
- Apvienoto Nāciju Organizācijas Statistikas komisijas ārkārtas sesijā 1994. gada 11.-15. aprīlī pieņemtos Oficiālās statistikas pamatprincipus².

2.1. Kvalitātes kritēriji

ESS statistikas datu kvalitāti vērtē atbilstoši sešiem kvalitātes kritērijiem: atbilstībai, precizitātei, savlaicīgumam un punktualitātei, pieejamībai un skaidrībai, salīdzināmībai, saskaņotībai. Šie kritēriji ir iekļauti ESPK princips.

1. Atbilstība raksturo līmeni, kādā statistika atbilst pašreizējo un potenciālo lietotāju vajadzībām. Tā norāda, vai tiek sagatavota visa vajadzīgā statistika un cik lielā mērā izmantotās pieejas (definīcijas, klasifikācijas utt.) atspoguļo lietotāju vajadzības.

2. Precizitāte nozīmē aprēķinu vai novērtējumu atbilstību patiesajiem vai precīzajiem lielumiem.

3. Savlaicīgums un punktualitāte

Savlaicīgums ir laika intervāls starp notikumu vai parādību un to raksturojošās informācijas publicēšanu.

Punktualitāte ir publicēšanas laika atbilstība sākotnējam statistiskās informācijas publicēšanas plānam, kas norādīts oficiālā publikāciju kalendārā, noteikts regulās vai vienošanās.

4. Pieejamība un skaidrība

Pieejamība raksturo praktiskos statistikas iegūšanas apstākļus un nosacījumus, ar kuriem saskaras statistikas lietotāji, - datu izplatīšanas kanālus³, pasūtīšanas procedūras, pasūtījuma izpildes laiku, cenu politiku u.c.

Skaidrība raksturo informācijas vidi, kādā statistika tiek pasniegta (tabulas, grafiki, kartes un citi ilustratīvi materiāli, metadati – definīcijas, skaidrojumi, dokumentācija, informācija par datu kvalitāti, izmantošanas ierobežojumiem u.c.).

---

¹ Briselē, 25.05.2005 COM(2005) 217 galīgā redakcija KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI par valsts un Kopienas statistikas iestāžu neatkarību, integritāti un atbildību, KOMISIJAS IETEIKUMS par valsts un Kopienas statistikas iestāžu neatkarību, integritāti un atbildību.

² unstats.un.org/unsd/methods/statorg/FP-English.htm

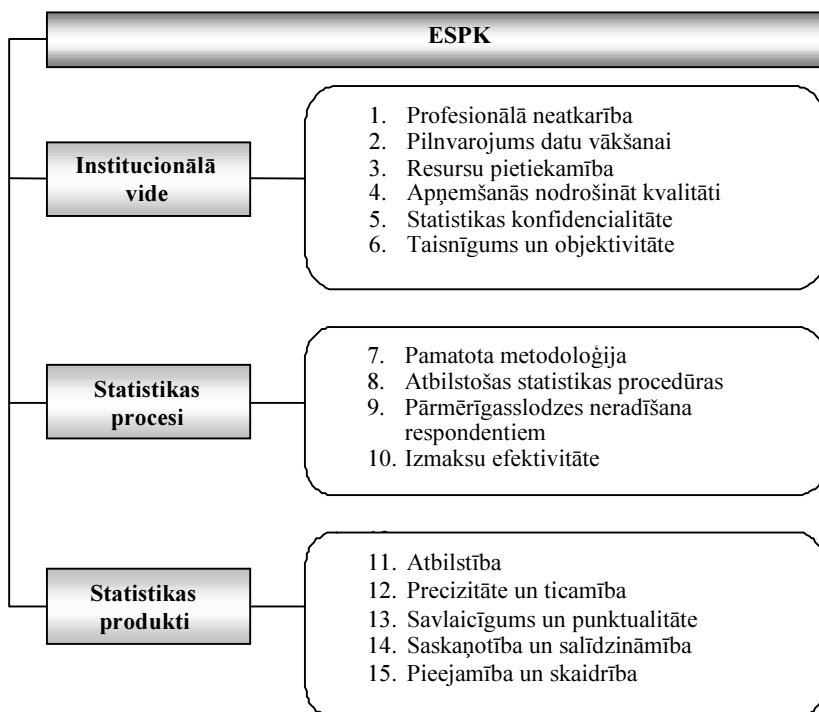
³ Datu izplatīšanas kanāli – publikācijas, datnes, CD-ROM, dati internetā utt.

5. **Salīdzināmība** raksturo dažādu statistikas jēdzienu un definīciju izmantošanas radīto atšķirību ietekmes lielumu, salīdzinot statistikas datus dažādos ģeogrāfiskajos reģionos, jomās vai laika periodos.

6. **Saskaņotība** ir atbilstība starp datiem, kas iegūti no dažādiem datu avotiem, bet raksturo vienu un to pašu notikumu vai parādību.

2.2. ESPK⁴

2005. gada 24. februārī Statistikas programmu komiteja pieņēma ESPK un 2005. gada 25. maijā to apstiprināja Eiropas Komisija. ESPK mērķis ir uzlabot uzticēšanos statistikas iestādēm. To var sasniegt, ierosinot institucionālus un organizatoriskus pasākumus, kā arī uzlabojot statistikas ticamību un kvalitāti un veicinot starptautisko statistikas principu, labāko metožu un pieredzes izmantošanu visās Eiropas Kopienu oficiālās statistikas iestādēs.

1. attēls. ESPK jomas un principi.

⁴ www.csb.gov.lv/espik

ESPK ir noteiktas prasības valsts statistikas iestādei un citām valsts iestādēm, kas sagatavo un izplata Eiropas Kopienu statistiku. ESPK ietver 15 principus, kas atspoguļo trīs jomas (skat. 1. attēlu):

1) **Institucionālā vide.** To raksturo institucionālie un organizatoriskie faktori, kuriem ir būtiska ietekme uz to, cik efektīva un uzticama ir iestāde, kura sagatavo un izplata Eiropas statistiku. Ar institucionālo sistēmu ir saistīti tādi aspekti kā profesionālā neatkarība, pilnvarojums datu vākšanai, resursu pietiekamība, apņemšanās nodrošināt kvalitāti, statistiskā konfidencialitāte un objektivitāte.

2) **Statistikas procesi.** Statistikas organizēšanā, vākšanā, apstrādē un izplatīšanā jāizmanto Eiropas un citi starptautiskie standarti, vadlīnijas un labākā darbības pieredze. Laba pārvaldība⁵ un efektivitāte paaugstina statistikas ticamību. Šādā aspektā svarīga ir pamatota metodoloģija, atbilstošas statistiskas procedūras, pārmērīgas slodzes neradīšana respondentiem un izmaksu efektivitāte.

3) **Statistikas produkti.** Tai ir jāatbilst Eiropas kvalitātes standartiem un Eiropas institūciju, valdību, pētniecības iestāžu, uzņēmumu un sabiedrības vajadzībām. Tāpēc svarīgi ir tādi jautājumi kā statistikas atbilstība, precizitāte un ticamība, savlaicīgums, saskaņotība, salīdzināmība visos reģionos un valstīs. Statistikai jābūt viegli pieejamai un saprotamai.

2.3. CSP kvalitātes politika

Viens no CSP darbības virzieniem ir nākamo gadu laikā statistikā ieviest VKVS pamatus - identificēt statistiskos un organizatoriskos procesus un izstrādāt to aprakstus atbilstoši kvalitātes vadības sistēmas prasībām. Kvalitātes vadības sistēmas pamatideja ir, nepārtraukti pilnveidojot statistikas iestādes darbību, veicināt statistisko datu lietotāju vajadzību iespējami pilnīgāku nodrošināšanu.

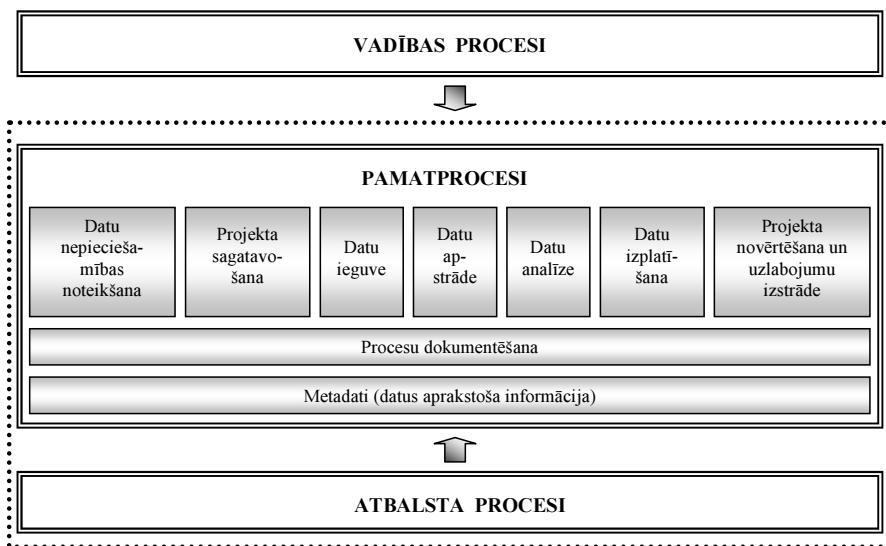
No 2006. gada maija līdz 2007. gada augustam CSP realizēja mērķsadarbības projektu "VKVS ieviešana CSP" (projekta nr. 2005/017-495-04-02 „CSP administratīvās spējas” mērķsadarbības līgums LV/2005-IB/FI-01”), kā rezultātā:

- veikta CSP darbinieku apmācība par kvalitātes jautājumiem statistikā;
- izstrādāta CSP kvalitātes ziņojuma struktūra, kas tiek lietota, aprakstot CSP veiktos statistiskos apsekojumus;
- definēti galvenie procesi (skat. 2. attēlu):
  - pamatprocesi – iestādes pamatdarbība – statistiskās informācijas ražošanas, klientu apkalpošanas un jaunu attīstības projektu realizācijas procesi.

⁵ Labas pārvaldības pieeja parasti sevī ietver šādus elementus: uzskaitāmība, caurskatāmība, iesaistīšanās, vienlīdzība, tiesiskums, spējas un kompetence, atsaucība pret cilvēku vajadzībām.

- ▣ palīgprocesi – vadības un atbalsta procesi, kas eksistē vienīgi iestādes pamatdarbības atbalstam (piem., grāmatvedības uzskaitē, juridiskie pakalpojumi, IT infrastruktūras nodrošināšana, remonts un uzturēšana u.c.).
- izstrādātas CSP kvalitātes vadlīnijas;
- veiktas divas datu lietotāju aptaujas dažādām mērķgrupām:
  - ▣ aptauja par statistiskās informācijas kvalitātes aspektiem;
  - ▣ datu lietotāju apmierinātība ar CSP produktu un pakalpojumu kvalitāti.

Bez tam, 2008. gadā tika izstrādāta VKVS dokumentācijas bāze “Apsekojumu dokumentēšanas sistēma”, kura veidota no divām daļām - iekšējās daļas, kas paredzēta lietošanai CSP personālam, un ārējās daļas, kas izveidota kā informācijas avots datu lietotājiem. Tā ietver pēc CSP statistiku ražojošajiem procesiem sastrukturizētu aprakstošo informāciju par tās produktiem - apsekojumiem un aprēķiniem, kā arī šo produktu kvalitātes rādītājus.

2. attēls. CSP procesu shēma.

No 2007. gada janvāra līdz septembrim CSP realizēja arī neliela apjoma mērķsadarbības projektu „Līdzsvarotas stratēģisko mērķu definēšanas un uzturēšanas sistēmas ieviešana CSP” (projekta nr. 2005/017-495-04-02 „CSP administratīvās spējas” neliela apjoma mērķsadarbības līgums LV/2005-IB/FI/02TL). Projekta mērķis bija uzlabot statistikas procesu un produktu kvalitātes vadīšanu, stratēģisko vadīšanu, palielināt iekšējo procesu un rezultātu

efektivitāti, ņemot vērā Līdzsvarotās stratēģisko mērķu kartes metodes labo praksi. Projekta rezultāti ir šādi:

- izstrādātas “CSP cilvēkresursu apmācību vadlīnijas”;
- izstrādātas rekomendācijas piegāžu konkursam par “Līdzsvarotās stratēģijas informācijas sistēmas izstrāde LR Centrālajā statistikas pārvaldē”;
- pilnveidota darbinieku darba laika uzskaites sistēma;
- izstrādāti produktu saraksta pamatprincipi;
- CSP stratēģija papildināta ar jauniem stratēģijas izpildes novērtēšanas indikatoriem.

3. VALSTS STATISTIKAS SAGATAVOŠANA

3.1. Datu pieprasījuma identifikācija

Lietotāju vajadzību noskaidrošana valstī tiek veikta, sagatavojot ikgadējo VSIP, kurā statistisko rādītāju izstrāde un to detalizācijas pakāpe tiek saskaņota ar svarīgākajiem informācijas lietotājiem. VSIP izstrādā ik gada budžeta ietvaros. VSIP iekļauj ES un LR tiesību aktos, starptautiskajās vienošanās noteikto statistisko informāciju, kā arī iekšzemes lietotājiem nepieciešamo informāciju.

Datu lietotāju vajadzību nodrošināšanas analīzei reizi divos gados tiek organizēta statistisko datu lietotāju aptauja, kas ļauj noskaidrot problemātiskos aspektus un attiecīgi veikt nepieciešamos uzlabojumus.

Datu lietotāji savas vajadzības var izteikt elektroniski CSP mājaslapā⁶, rakstot vēstules, kā arī telefoniski.

3.2. Projekta sagatavošana

Ar projektu saprot jebkāda veida statistisko datu iegūšanu: apsekojumus (lai iegūtu uzņēmumu statistikas datus un datus par personām, mājsaimniecībām) un aprēķinus.

3.2.1. Projekta mērķis

Projekta mērķi nosaka pieprasījums pēc noteikta veida informācijas, kas ļauj definēt laika periodus par kādiem informācija tiek apkopota, un konkretizēt saturu, raksturojošos lielumus, definīcijas un klasifikatorus.

---

⁶ www.csb.gov.lv

3.2.2. Statistiskās klasifikācijas

Klasifikācija ir sistematizēts objektu sadalījums noteiktās kategorijās, grupās, apakšgrupās vai citās vienībās atkarībā no to raksturojošo kritēriju līdzības vai atšķirības. Konkrētiem objektiem piešķirtie kodi dod iespēju grupēt attiecīgos objektus jebkurā no klasifikācijas līmeņiem.

Klasifikators ir sistematizēts objektu saraksts, kodu sistēma vai nomenklatūra. Katram klasifikatora objektam piešķir noteiktu identifikācijas kodu, kas aizvieto objekta nosaukumu.

MK noteikumi par VEIKS nosaka strukturētu sistēmu⁷ – klasifikāciju un klasifikatoru sarakstu, kura lietošana nodrošina valsts līmeņa ekonomiskās informācijas standartizāciju un apriti starp valsts IS gan nacionālajā līmenī, gan ES un starptautiskajā līmenī.

VEIKS iekļauj klasifikācijas un klasifikatorus, kuru lietošana nodrošina ekonomiskās informācijas klasificēšanu, salīdzināmību un apriti noteiktā ekonomikas telpā:

- Latvijas teritorijā – **nacionālās** klasifikācijas un klasifikatori, kurus izstrādā valsts vajadzībām. Nacionālajā līmenī lieto arī ES un starptautiskās klasifikācijas un klasifikatorus, ja nav izstrādātas šo klasifikāciju vai klasifikatoru nacionālās versijas;
- Eiropas Ekonomikas zonā – **ES** klasifikācijas un klasifikatori, kurus izstrādā ES iestādes;
- pasaules mērogā – **starptautiskās** klasifikācijas un klasifikatori, kurus izstrādā starptautiskās organizācijas.

Noteikumos noteiktas arī par attiecīgo klasifikāciju vai klasifikatoru izstrādāšanu, adaptāciju, tulkošanu, lietošanas koordinēšanu, uzturēšanu, pāreju un sasaisti galvenās atbildīgās valsts pārvaldes iestādes.

CSP izmanto arī lokālos klasifikatorus⁸ tādus kā Uzņēmumu unikālais kods, Valsts statistikas pārskatu un anketu veidlapu reģistrācijas klasifikators, Statistisko vienību tipoloģiskais klasifikators u.c.

3.2.3. Skaitīšanas un izlases

Lai iegūtu statistiskos datus, CSP izmanto dažādas datu savākšanas metodes, tajā skaitā:

- skaitīšanas jeb pilnos apsekojumus;
- izlases apsekojumus.

⁷ Statistiskās klasifikācijas un klasifikatori ir iedalīti 3 grupās: 1) nacionālās klasifikācijas un klasifikatori; 2) ES klasifikācijas un klasifikatori; 3) starptautiskās klasifikācijas un klasifikatori.

⁸ Lokālie klasifikatori – klasifikatori (kodu sistēmas, nomenklatūras), ko lieto ierobežotā ekonomiskajā telpā (piemēram, vienā iestādē, vienas ministrijas sistēmā) un kurus neiekļauj VEIKS.

Populācija ir statistisko apsekojumu objekts, kas sastāv no viena vai vairākiem elementiem (piemēram, indivīdiem, mājsaimniecībām, uzņēmumiem). Statistisko apsekojumu mērķis ir aprēķināt pētāmās populācijas raksturojošu rādītāju vērtības. Šie populācijas rādītāji pamatā ir atkarīgi no rādītājiem, kas raksturo katru populācijas elementu. Populācijas rādītāja vērtības var aprēķināt no elementu rādītāju vērtībām.

Piemēram, pētāmā populācija ir visi Latvijas pastāvīgie iedzīvotāji 2007. gada 1. janvārī, populācijas elements ir jebkurš Latvijas pastāvīgais iedzīvotājs 2007. gada 1. janvārī, un šo populāciju raksturojošs rādītājs ir vidējais vecums 2007. gada 1. janvārī. Populācijas vidējo vecumu var aprēķināt, ja ir zināms katra populācijas elementa vecums 2007. gada 1. janvārī.

Teorētiski vienkāršākais veids, kā aprēķināt populācijas rādītāju vērtības, ir uzzināt (noskaidrot, izmērīt) visu populācijas elementu rādītāju vērtības. Šādā veidā teorētiski var aprēķināt precīzas populācijas rādītāju vērtības. Šādu visu populācijas elementu aptaujāšanu ar mērķi iegūt katra elementa raksturojošo rādītāju vērtības sauc par populācijas skaitīšanu jeb skaitīšanu.

Skaitīšana ir viena no CSP lietotajām statistisko apsekojumu metodēm. Skaitīšana kā populācijas pētīšanas metode bieži ir dārga (vairākos aspektos – finansējuma, laika, elementu (respondentu) noslodzes ziņā).

Skaitīšanu, kā populācijas pētīšanas metodi, izmanto gadījumos, ja:

- ir nepieciešams iegūt fundamentālu informāciju par visu populāciju – piemēram, tautas un lauku saimniecību skaitīšanas, kuras tiek organizētas reizi 10 gados;
- pētāmā populācija ir maza – piemēram, specifiskas nozares uzņēmumi.

Izlases apsekojums ir racionālāka (lētākā, ātrāka un respondentu slodzi samazinoša) populācijas pētīšanas metode. Šī metode tiek lietota tad, kad pētāmā populācija ir pārāk liela, lai iegūtu informāciju par katru populācijas elementu.

Izlases apsekojums ir metode, kura ļauj aptaujāt tikai daļu no populācijas elementiem. Izmantojot izlases apsekojumu, nav iespējams aprēķināt precīzas populācijas rādītāju vērtības, bet ir iespējams iegūt statistiski pamatotus populācijas rādītāju novērtējumus un novērtēt izlases efekta radīto kļūdu (izlases kļūdu). Tas ļauj izdarīt secinājumus par populācijas rādītāju novērtējumu precizitāti.

CSP izmanto divus izlašu veidus – gadījuma⁹ izlases un noteiktās¹⁰ jeb fiksētās izlases.

---

⁹ Angl. – *random*.

¹⁰ Angl. – *non-random*.

Pārsvārā CSP izmanto gadījuma izlases. Gadījuma izlases izveides principi balstās uz varbūtību teoriju. Populācijas elementi izlasē tiek iekļauti, izmantojot gadījuma (loterijas) metodi, kas nodrošina labu populācijas pārstāvniecību. Ir vairāki gadījuma izlašu dizaini (plāni):

- vienkāršā gadījuma izlase;
- stratificētā gadījuma izlase;
- sistemātiskā izlase;
- klāsteru izlase;
- divpakāpju izlase;
- vairāpkāpju izlase.

Izlases dizaina izvēli nosaka pētāmās populācijas un tās raksturojošo rādītāju īpašības, pieejamā informācija par populāciju, aptaujāšanas (mērīšanas) metode, apsekojumam paredzēto resursu apjoms.

Noteiktās izlases balstās uz noteiktu populācijas elementu iekļaušanu izlasē. Ir vairāki noteikto izlašu veidi, bet CSP izmanto tikai sliekšņa¹¹ izlases. Sliekšņa izlases tiek izmantotas, ja pētāmajā populācijā eksistē elementi, kuri dominē pār pārējiem populācijas elementiem. Šo dominējošo populācijas elementu, kas pēc sava lieluma pārsniedz noteiktu sliekšni, iekļaušana izlasē ļauj izdarīt pietiekami precīzus secinājumus par visu populāciju kopumā.

3.2.4. Pārskatu un anketu veidlapas

Uzņēmumu apsekojumos lietotās veidlapas sauc par pārskatiem, bet personu un māsaimniecību apsekojumos lietotās veidlapas – par anketām. Pārskati un anketas ir paredzētas, lai apkopotu strukturētu informāciju no respondentiem.

Datu kvalitāti ietekmē veidlapas saturs un dizains. Viegli pārskatāmas veidlapas atvieglo gan respondentu, gan CSP darbu. Apzinot būtiskākās izmaiņas sociālekonomiskajos procesos, CSP veidlapas izvērtē un tajās veic nepieciešamos labojumus vai precizējumus.

Izstrādājot veidlapas, CSP ievēro šādus principus:

- dažādās veidlapās iekļaujot vienādus jautājumus, tos formulē vienādi;
- sarežģītākajām veidlapām ir sagatavoti aizpildīšanas norādījumi;
- pārskatu veidlapām ir vienota titullapa, kas satur šādus elementus:
  - ▣ CSP logo;
  - ▣ apsekojuma nosaukums un indekss;
  - ▣ datu vākšanas tiesiskais pamatojums;

---

¹¹ Angl. – *cut-off*.

- veidlapas reģistrācijas kods;
- iesniegšanas termiņš;
- respondenta rekvizīti;
- CSP kontaktinformācija.

Lai optimizētu statistisko indikatoru iegūšanas avotus un respondentu noslodzi, CSP ir izveidojusi pārskatu testēšanas sistēmu (laboratoriju).

Veidlapas izstrādes procesā CSP veic vairākkārtēju **testēšanu**:

- noskaidro respondentu un ekspertu viedokli (ekspertu testēšana, kognitīvā¹² respondentu testēšana);
- jauniem apsekojumiem parasti veic pilotapsekojumu¹³;
- atsevišķu nozaru uzņēmumu pārskatu projektus nosūta testēšanai arī galvenajiem datu lietotājiem (zinātnieki, ministrijas, asociācijas) un respondentiem;
- pārbauda pilnu veidlapas apstrādes ciklu, ieskaitot pārskata datu ievadu, pārskata kodēšanas kontroli, teksta korigēšanu u.c.;
- veidlapu vērtēšanas darba grupa pārbauda veidlapas saturu, tā atbilstību noteiktajām prasībām.

Projekta sagatavošanas fāzē tiek saplānoti visi turpmākie projekta procesi (datu vākšana, apstrāde, analīze un izplatīšana), kas ir sīkāk aprakstīti šo vadlīniju turpmākajās nodaļās.

Visas CSP valsts statistikas pārskatu un anketu veidlapas apstiprina MK.

3.2.5. Mājsaimniecību apsekojumi

Apsekojuma lauka darbus¹⁴ uzsāk, ja ir:

- sagatavota un apstiprināta anketas veidlapa;
- izstrādāti validācijas algoritmi¹⁵;
- sagatavota un pārbaudīta datu ievadprogramma;
- veikta apsekojuma izlases plānošana;
- sagatavoti respondentu saraksti;
- definēts lauka darbu veikšanas periods;
- sagatavoti norādījumi (rokasgrāmata) intervētājiem;

¹² Kognitīvajā testēšanā tiek iesaistīta neliela respondentu grupa, kurā iekļauj dažāda vecuma un profesiju pārstāvjus. Respondentiem tiek uzdoti aptaujas vai apsekojuma jautājumi, kurus lūdz komentēt. Tādējādi tiek iegūta informācija kā respondenti izprot konkrēto jautājumu, un kā viņi pieņem lēmumu par iespējamo atbildi.

¹³ Pilotapsekojums - apsekojums, kurā, iesaistot nelielu respondentu skaitu, tiek pārbaudīta apsekojuma veidlapa un tās apstrādes procedūra.

¹⁴ Lauka darbi - personu apsekošana to dzīves vietā vai pa telefonu.

¹⁵ Validācijas algoritmi – datu matemātiskās un loģiskās kontroles formulas.

- veikta intervētāju izvēle un apmācība;
- ja apsekojums tiek organizēts pirmo reizi - sagatavota informācija masu informācijas līdzekļiem, kas ievietota arī CSP mājaslapā;
- respondentiem ir izsūtītas informatīvas vēstules par piedalīšanos apsekojumā.

Pieņemot darbā intervētājus, vērtē viņu valodu zināšanas, datorlietošanas prasmes, kā arī viņu uzticamību un saskarsmes spējas. Intervētāju apmācību organizē, ja tiek uzsākts jauns apsekojums vai, ja uzsāktajā apsekojumā veikti būtiski grozījumi vai pievienots pielikums jeb modulis. Intervētāju apmācībās piedalās par apsekojumu atbildīgās struktūrvienības pārstāvji, eksperti ar apsekojuma tēmu saistītajā jomā, intervētāji un intervētāju pārraugi. Intervētāju apmācībās iekļauj:

- informāciju par apsekojuma mērķi un datu izmantošanu;
- detalizētu anketas apskatu;
- informāciju par rīcību dažādās situācijās apsekojuma laikā;
- intervētāju apgūto zināšanu pārbaudes testus.

3.2.6. Uzņēmumu statistikas apsekojumi

Apsekojumu uzsāk, ja ir:

- sagatavota un apstiprināta pārskata veidlapa;
- sarežģītākajām veidlapām ir sagatavoti aizpildīšanas norādījumi;
- sagatavots metadatu apraksts ISDAVS;
- izstrādāti validācijas algoritmi;
- veikta apsekojuma izlases plānošana;
- sagatavoti respondentu saraksti;
- definēts datu savākšanas periods;
- sagatavoti norādījumi datu vācējiem¹⁶;
- veikta datu vācēju instruktāža;
- respondentiem ir izsūtīta informatīva vēstule par piedalīšanos apsekojumā;
- respondentiem ir izsūtīts pārskats vienā eksemplārā, izņemot e-pārskata lietotājus.

¹⁶ Datu vācēji – darbinieki, kuru pienākumos ietilpst darbs ar respondentiem: statistisko pārskatu savākšana, ievade un pirmdatu apstrāde.

3.3. Datu ieguve

CSP datu apstrādei un analīzei izmanto ISDAVS. Tā ir uz metadatiem un datu apstrādes procesu standartizāciju balstīta sistēma, kas pamatā neprasa individuālo programmēšanu. 2008. gadā šī sistēma aptvēra 100 uzņēmumu statistikas pārskatus.

ISDAVS neiekļauto pārskatu un anketu datus CSP apstrādā, lietojot šiem pārskatiem un anketām speciāli izstrādātas datu apstrādes programmas.

3.3.1. Datu vākšanas metodes

Apkopojot valsts statistiku, CSP izmanto dažādas datu vākšanas metodes. Sākotnējo statistisko informāciju no respondentiem - privātpersonām (fiziskā persona, privāto tiesību juridiskā persona vai šādu personu apvienība) vai valsts institūcijām, CSP iegūst regulāros (gada, ceturkšņa, mēneša) un vienreizējos apsekojumos. Datu ieguvei gada laikā CSP izmanto ap 140 dažādas veidlapas. Statistisko informāciju no uzņēmumiem CSP iegūst ar valsts statistikas pārskatu palīdzību, bet no iedzīvotājiem - veicot personu intervijas. Katru gadu intervētāju dienests veic vidēji 10 mājsaimniecību apsekojumus, aptaujājot vairāk nekā 70 tūkst. mājsaimniecību.

CSP piedāvā iespēju **uzņēmumiem un organizācijām** izmantot šādus datu iesniegšanas veidus:

- pastu;
- faksu;
- e-Pārskata¹⁷ sistēmu:
  - ievadot datus manuāli elektroniskās datu ievades veidlapās;
  - augšupielādējot sistēmā strukturētu datu failu.
- iesniedzot pārskatu personīgi.

Respondents patstāvīgi izvēlas datu iesniegšanas veidu, ņemot vērā sev pieejamās tehnoloģijas, izmaksas un laiku, kādā jāiesniedz pārskats.

Iedzīvotāju apsekojumus veic intervētāji:

- klātienē respondentu dzīves vietās;
- telefonintervijās¹⁸.

Datu vākšanas metodes izvēli ietekmē iegūstamās informācijas apjoms un paredzamās intervijas ilgums. Intervijas klātienē izvēlas, ja informācijas iegūšanai nepieciešams ilgāks laiks.

¹⁷ CSP ir izveidota statistikas pārskatu elektroniskās savākšanas sistēma (e-Pārskats), kas respondentiem dod iespēju aizpildīt un iesniegt statistiskos pārskatus ar interneta starpniecību, tādējādi samazinot datu iegūšanas izmaksas un paātrinot datu apstrādi. 2007. gada sākumā e-pārskata sistēmā bija iespējams aizpildīt 49 pārskatus un sistēmā bija reģistrējušies vairāk kā 5 tūkst. respondentu (aptuveni 15% no kopējā respondentu skaita).

¹⁸ Angl. - *Computer assisted telephone interviews (CATI)*.

Iedzīvotāju asekojumos iegūtās informācijas kvalitāti ietekmē intervētāju prasmes, jautājumu formulējumi un to loģiskā secība.

Daļa iedzīvotāju apsekojumu tiek veikta izmantojot klēpj datorus¹⁹, kas ļauj ievērojami paaugstināt iegūto datu kvalitāti, jo datu pirmā pārbaude tiek veikta jau intervijas laikā. Iegūtā informācija ik dienu tiek nosūtīta uz CSP, izmantojot informācijas un komunikāciju tehnoloģijas, kas būtiski saīsina datu apstrādes laiku.

Lai samazinātu datu iegūšanas izmaksas, CSP veic centralizētas telefonintervijas. Telefonintervijas ilgums parasti nepārsniedz 30 minūtes. Intervētāju apmācība, viņu darba pārraudzība, kā arī papildus norādījumu sniegšana ir vienkāršāka nekā klātienē iedzīvotāju māsaimniecībās veikto interviju gadījumā.

Joprojām apsekojumu veikšanā tiek izmantotas arī papīra anketas un veidlapas, kurās intervētājs²⁰ vai pats respondents atzīmē atbildes.

3.3.2. Administratīvo datu izmantošana

Statistisko datu iegūšanai un pārbaudei tiek izmantota informācija no valstī esošajiem administratīviem reģistriem, datubāzēm un IS. Ja izraudztais administratīvo datu avots atbilst statistikā izmantojamām definīcijām un datu kvalitātes prasībām, tas ļauj samazināt respondentu noslodzi un statistikas iegūšanas izmaksas, iegūt statistisko datu papildus pārbaudes iespējas, kā arī uzlabot datu kvalitāti. Pašreiz CSP izmanto ap 150 administratīvos datu avotus no 44 dažādām institūcijām. Nozīmīgākie CSP sadarbības partneri ir: Valsts ieņēmumu dienests, Valsts kase, Valsts zemes dienests, Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde, Nodarbinātības valsts aģentūra, Finanšu un kapitāla tirgus komisija, Latvijas Banka.

Uzsākot administratīvo datu izmantošanu, CSP:

- izvērtē datu kvalitātes un definīciju atbilstību statistikas mērķiem;
- veic metodoloģiskos pētījumus attiecībā uz šo datu izmantošanas iespējām un ierobežojumiem;
- veic tehniskos un organizatoriskos pasākumus datu saņemšanai.

Administratīvie dati statistikā tiek izmantoti izlases plānošanā, statistisko rādītāju un kopsavilkumu aprēķināšanā, datu apstrādē, analizē u.c.

---

¹⁹ Angl. - *Computer assisted personal interviews (CAPI)*.

²⁰ Angl. - *Paper assisted personal interviews (PAPI)*.

3.3.3. Datu ievads

CSP lieto šādus datu ievada veidus:

- manuālais;
- elektroniskais (elektroniskie datu nesēji un e-pārskats);
- skenēšana.

Dati tiek pārbaudīti divos datu apstrādes posmos: pirmdatu²¹ līmenī – apstrādājot katra respondenta datus individuāli, un agregēto datu²² līmenī – pārbaudot sagatavotos datu kopsavilkumus.

Pirmdatu līmenī dati tiek pārbaudīti automātiski pēc to ievades CSP datu apstrādes sistēmā, kur ar iepriekš sastādīto un pārbaudīto validācijas algoritmu palīdzību tiek konstatēti nepareizie, potenciāli kļūdainie, nepilnīgie un trūkstošie dati.

Ja respondentam ir iespēja, un tas ir izvēlējies izmantot CSP piedāvāto elektronisko pārskatu iesniegšanas sistēmu internetā, pamatsakarības (galvenokārt aritmētiskās) tiek pārbaudītas jau šajā posmā. Tas ļauj samazināt datu tālākai pārbaudei un labošanai patērēto laiku.

3.4. Datu apstrāde

3.4.1. Datu pārbaude

CSP lieto vairākas metodes datu pārbaudei pirmdatu līmenī:

- aritmētiskās sakarības;
- loģiskās sakarības;
- salīdzināšana ar iepriekšējo periodu datiem;
- savstarpējās saskaņotības pārbaude ar citu statistisko pārskatu un anketu, statistisko reģistru un administratīvajiem datiem.

Mājsaimniecību (personu) apsekojumu datu kvalitātes pārbaudi uzsāk jau apsekojuma laikā. Intervētāju darba kvalitāti kontrolē pārraugi, pārbaudot 5% no apkopoto anketu skaita, kā arī par apsekojumu atbildīgo CSP struktūrvienību darbinieki, analizējot jau saņemto apsekojuma informāciju un informē intervētājus par pieļautajām kļūdām.

Ja apsekojumus veic izmantojot klēpj datorus vai telefonu, datu validācijas algoritmus, iespēju robežās, iekļauj datu ievadprogrammā.

---

²¹ Pirmdati - *respondentu sniegtie individuālie dati pirms to apstrādes (pareizības noteikšanas, labošanas vai analīzes).*

²² Agregētie dati - pirmdatu apkopojums.

3.4.2. Datu labošana un imputācija

Pārbaudes procesā atklātās kļūdas tiek iedalītas divos veidos pēc to nozīmības:

- tādas, kuras noteikti jālabo;
- tādas, kuras var ignorēt, jo tās būtiski neietekmē kopsavilkuma datu kvalitāti.

Pēc kļūdu konstatēšanas pirmdatos tiek veiktas konsultācijas ar attiecīgo respondentu, un, ja kļūda tiek atzīta, dati tiek laboti.

Imputācija ir process, lai novērtētu datus par trūkstošajiem respondentiem vai trūkstošajām atbildēm. Imputācijas metodes tiek izvēlētas un izmantotas atbilstoši statistikas sfēras specifikai un pieejamajiem datu avotiem.

3.4.3. Kopsavilkumu veidošana un pārbaude

Šajā procesā no savāktajiem un apstrādātajiem pirmdatiem tiek sagatavoti kopsavilkumi un veidoti dažādi grupējumi.

Kopsavilkumu veidošanai CSP izmanto ISDAVS un atsevišķas datu apstrādes programmas. Kopsavilkumi tiek veidoti atbilstoši VSIP un datu lietotāju pieprasījumiem.

Kopsavilkumu pārbaudei CSP izmanto līdzīgas metodes, kādas lieto pirmdatu pārbaudei. Ja tiek konstatēta datu nesaskaņotība, neprecizitāte, neizskaidrojamas tendences un neloģiskas izmaiņas datu struktūrā, tiek veikta atkārtota datu pārbaude pirmdatu līmenī.

3.5. Datu analīze un sagatavošana publicēšanai

Statistisko datu apstrādei seko statistisko datu analīze, kad iegūtie dati tiek apstrādāti ar matemātiskām metodēm, un tiek iegūti rādītāji, kas dod ieskatu par datu precizitāti un kvalitāti. Ja analīzes procesā tiek lietoti vairāki datu avoti, tiek novērtēta to atbilstība un datu kombinēšanas iespējas.

Datu analīze sniedz atbildes uz šādiem jautājumiem:

1. Vai dati ir pietiekami precīzi?

- Ja datiem piemīt statistiskās novirzes, kāds ir to lielums?
- Vai statistiskajā novērojumā iekļautās vienības ļauj pietiekami adekvāti novērtēt mērķa kopumu, t.i., nav būtiskas virspārklājuma²³, zempārklājuma²⁴ kļūdas?

---

²³ Virspārklājums - rāmja populācijai (rāmja populācija – statistiskajā novērojumā iekļauto elementu saraksts) piederoši elementi, kuri nepieder mērķa populācijai (mērķa populācija – statistiskā novērojuma mērķa elementu saraksts).

²⁴ Zempārklājums - mērķa populācijai piederoši elementi, kuri nav iekļauti rāmja populācijā (rāmja populācija – statistiskajā novērojumā iekļauto elementu saraksts).

- Kāda ir klasifikācijas, neatbildētības un mērījuma kļūdu ietekme?
- Vai izlases apjoms ir pietiekams rezultātu ieguvei?
- Kāda ir trūkstošo un imputēto datu ietekme?
- Kas jādara, lai novērstu statistisko noviržu ietekmi un vajadzīgo informāciju padarītu ticamāku un precīzāku?

2. Kāda ir sezonālā ietekme uz datu laikrindām?

3. Vai dati ir publicējami, ievērojot statistiskās konfidencialitātes prasības?

Statistisko datu analīzes rezultāti par iepriekšējiem periodiem tiek ņemti vērā, plānojot jaunus statistiskos apsekojumus, nosakot to izlases dizainu un pilnveidojot pārskatu un anketu veidlapu saturu un struktūru.

CSP nepublicē kopsavilkuma informāciju, ja tā ir konfidenciāla. Statistiskie dati ir uzskatāmi par konfidenciāliem, ja tie tieši vai netieši ļauj identificēt respondentu, citas fiziskās vai juridiskās personas (arī to struktūrvienības), par kurām sniegti individuālie statistiskie dati, tādējādi izpaužot individuālo informāciju.

Individuālo statistisko informāciju drīkst izpaust tikai gadījumos, kad tā ir:

- informācija par privātpersonu, izņemot fizisko personu, kas nav komersants, un publisko personu adresēm, tālrunu numuriem un darbības veidu;
- informācija par respondentu nodarbināto algoto darbinieku skaitu un sastāvu, izņemot ziņas par konkrētām fiziskajām personām;
- informācija par izstrādājumu veidiem, ko respondenti iegūst, apstrādā, transportē, uzkrāj, pērk un pārdod, kā arī par pakalpojumu veidiem, ko tie sniedz;
- informācija par emisijām vidē, vides kvalitāti, vides aizsardzības pasākumiem un dabas resursu lietošanu;
- informācija, kuras publicēšanai ir saņemta respondenta rakstveida atļauja.

Konfidenciālos datus, kas vākti vienīgi statistiskiem nolūkiem, var izmantot tikai statistiskiem nolūkiem - kopsavilkumu izdarīšanai, datu grupēšanai pēc dažādām pazīmēm un sociālekonomisko parādību un procesu analīzei.

CSP darbojas Konfidencialitātes padome, kas veicina CSP rīcībā esošās individuālās informācijas izmantošanu zinātniskiem un pētnieciskiem mērķiem, ievērojot Valsts statistikas likuma un citu normatīvo aktu prasības, kā arī risina tiesiski neregulētos konfidencialitātes jautājumus.

3.5.1. Kopsavilkumu informācijas konfidencialitātes nodrošināšana

Par primāri konfidenciālu uzskatāma kopsavilkuma informācija, ja:

- kopsavilkuma rādītājs iegūts no vienas, divām vai trim statistiskām vienībām (uzņēmumiem);
- vienas statistiskās vienības īpatsvars attiecīgajā rādītājā ir 80% un lielāks;
- divu statistisko vienību summārais īpatsvars ir 90% un lielāks.

Kopsavilkumu informācijas izplatīšanā jāievēro arī sekundārās konfidencialitātes kritēriji. Ar sekundārās konfidencialitātes kritērijiem saprot kopsavilkumu sagatavošanu tādā formā, lai, veicot aritmētiskas darbības tabulas ietvaros vai starp tabulām, vai starp dažādām klasifikācijām un grupēšanas pakāpēm, nav iespējams aprēķināt konfidenciālos rādītājus. Sekundārās konfidencialitātes kritēriju uzskata par izpildītu, ja ar aritmētisko darbību palīdzību nav iespējams noskaidrot konfidenciālo rādītāju vērtības. Lai to nodrošinātu, papildus rādītājs(i) jāatzīmē kā konfidenciāls(i).

3.5.2. Individuālās informācijas konfidencialitātes nodrošināšana

CSP nodrošina, ka no respondentiem vai citiem datu avotiem iegūtā individuālā informācija netiek izplatīta veidā, kas ļauj tieši vai netieši identificēt datu subjektu.

Individuālo informāciju CSP nodod datu lietotājiem, ja ir veiktas nepieciešamās darbības (turpmāk - anonimizācija), lai novērstu subjektu, par kuriem ir sniegti individuālie statistikas dati, identifikācijas iespējas.

CSP ir izstrādājusi datu anonimizācijas metodes, ņemot vērā EUROSTAT rekomendācijas par attiecīgās nozares datu anonimizāciju.

Sagatavotos jaunus izdevumus un izmaiņas iepriekšējo gadu izdevumu saturā izskata CSP Redakcionālā padome. Tā arī pieņem lēmumu par konkrētu statistisko izdevumu izdošanu un iekļaušanu SIK.

Pirms noteiktā publicēšanas datuma un laika jebkāda informācija ir konfidenciāla.

4. DATU IZPLATĪŠANA

Statistikajos projektos iegūtās informācijas izplatīšana jeb publicēšana ir statistikas iestādes darbības publiskā izpausme, kas dod iespēju visai sabiedrībai un dažādām valsts iestādēm un organizācijām, kā arī starptautiskām institūcijām iegūt sev nepieciešamo informāciju.

Ar publicēšanu saprot statistiskās informācijas ievietošanu CSP mājaslapā vai datubāzēs, publikāciju sagatavošanu gan elektroniskā, gan papīra formātā, preses ziņojumu un citu plašai sabiedrībai domātu materiālu sagatavošanu.

CSP, publicējot statistisko informāciju, vadās pēc šādiem galvenajiem principiem:

- VSIP noteiktā statistiskā informācija, kas ir CSP pārziņā, ir publiski pieejama bez maksas CSP mājaslapā;
- ievietojot paziņojumu mājaslapā, sabiedrība tiek informēta par statistiskās informācijas pieejamību, t.i., apsekojumu rezultātu publicēšanu un izmaiņu veikšanu iepriekš publicētajos datos (datu revīziju), kā arī par publikāciju sagatavošanu;
- svarīgākie un sabiedrībai aktuālie statistiskie dati pirmoreiz tiek publicēti preses ziņojumā;
- CSP publicētā statistiskā informācija ir pieejama visiem datu lietotājiem vienlaicīgi un ar vienādiem nosacījumiem;
- publicējot statistisko informāciju, tiek norādīti datu avoti un cita metodoloģiskā informācija.

4.1. Statistiskās publikācijas un SIK

Viens no statistiskās informācijas izplatīšanas veidiem ir statistiskās publikācijas. CSP piedāvāto publikāciju klāstā no satura viedokļa izšķir divu veidu publikācijas - datu publikācijas un informatīvi analītiskās publikācijas.

Pēc periodiskuma publikācijas iedala šādās grupās:

- biļeteni - publikācijas, kurām ir vairāk kā viens numurs gadā;
- datu krājumi – tematiskas nozaru publikācijas, kas tiek izdotas reizi gadā;
- gadagrāmata – ikgadējs visaptverošs statistisks izdevums.

Bez tam, CSP izdod arī brošūras – dažāda periodiskuma kabatas formāta izdevumus.

Datu lietotāji par publikāciju pieejamību tiek informēti ar SIK starpniecību, kas ir pieejams gan papīra, gan elektroniskā veidā. SIK CSP sagatavo gada beigās. Tajā iekļauj visas publikācijas, kuras ir paredzēts izdot nākamajā gadā. SIK tiek izsūtīts CSP potenciālajiem klientiem un ievietots mājaslapā, kur interesentiem pieejams arī publikāciju kalendārais plāns.

4.2. Preses ziņojumi

CSP sagatavo preses ziņojumus par svarīgiem un sabiedrībai aktuāliem statistiskajiem datiem, sagatavotajām publikācijām, jaunākajiem datiem un satura izmaiņām datubāzēs un CSP notiekošajiem pasākumiem.

CSP sagatavotie preses ziņojumi par svarīgiem un sabiedrībai aktuāliem statistiskajiem datiem ir publiski pieejami pēc plkst. 13.00 norādītajā datumā. Līdz norādītajam laika periodam preses ziņojuma saturs ir konfidenciāls.

Līdz katra gada 30. septembrim tiek sagatavots ikgadējais preses ziņojumu plāns nākošajam gadam. Preses ziņojumu sagatavošanas kārtību nosaka iekšējais normatīvais akts "Notikumu sagatavošanas un publicēšanas kārtība".

4.3. Informācijas pieprasījumi

Jebkura fiziskā vai juridiskā persona ir tiesīga pieprasīt CSP sniegt tai nepieciešamo informāciju.

Informācijas pieprasījumu CSP var nosūtīt izmantojot pastu, faksu, e-pastu vai aizpildot formu „Jautā mums” CSP mājaslapā. Informācijas pieprasījumi tiek reģistrēti.

Atbildes sagatavošanas termiņš ir 10 darba dienas. Ja atbildes sagatavošanai nepieciešams papildus laiks, tad par to informē pasūtītāju.

Informācijas sagatavošanā tiek ievēroti konfidencialitātes principi. Par anonimizētu individuālo datu nodošanu datu lietotājiem izmantošanai pētnieciskiem nolūkiem tiek slēgts datu nodošanas līgums, kurā ir noteiktas datu lietotāja tiesības, pienākumi un atbildība, datu izmantošanas mērķis un termiņi.

Maksu par informācijas sagatavošanu nosaka atbilstoši MK 2005. gada 23. augusta noteikumiem Nr. 618 „CSP sniegto maksas pakalpojumu cenrādīs”.

4.4. CSP Internet datubāzes

Datu publicēšana notiek izmantojot PX²⁵ saimes programmatūru. Publiskajās datubāzēs jāpublicē VSIP iekļautie rādītāji atbilstošā detalizācijas pakāpē.

Katru pirmdienu CSP publicē iepriekšējā nedēļā ar jaunu informāciju papildināto tabulu uzskaitījumu. Satura izmaiņu gadījumā, mājaslapas sadaļā "Notikumi" tiek publicēta informācija par jaunām vai izņemtām tabulām datubāzēs.

Tabulām, kuras publicētas datubāzēs, ir pievienota standartizēta metodoloģiskā informācija.

4.5. Informācijas centri

Informācijas centru darbinieku pienākums ir savas kompetences ietvaros sniegt apmeklētājiem konsultācijas par Latvijas un ārvalstu statistisko informāciju, palīdzēt noformēt informācijas pieprasījumu, lietot CSP datubāzes.

Informāciju sniedz arī telefoniski.

---

²⁵ Statistisko datu izplatīšanas programmatūra, ar kuras palīdzību daudzas ES dalībvalstu statistikas iestādes nodrošina iespēju statistisko datu lietotājiem ērti piekļūt interneta datubāzēs ievietotiem statistikas datiem, tos atlasīt, veidot tabulas, datus eksportēt un vizualizēt.

Apmeklētāju ieteikumus un sūdzības dokumentē un par tām informē datu sagatavotājus.

5. DATU AIZSARDZĪBA

CSP nodrošina respondentu sniegtās informācijas, kā arī no citiem avotiem saņemtās informācijas konfidencialitāti un aizsardzību atbilstoši spēkā esošo tiesību aktu prasībām²⁶.

CSP ir ieviesta iekšējā informācijas drošības pārvaldība un tās ietvaros pieņemta CSP Informācijas drošības politika.

Lai nodrošinātu datu drošību un konfidencialitāti, CSP veic administratīvos, tehniskos un organizatoriskos pasākumus tās rīcībā esošās respondentu individuālās informācijas aizsardzībai:

- izslēdz nesankcionētu piekļuvi CSP rīcībā esošajiem respondentu individuālajiem datiem;
- informācijas izplatīšanas procesā novērš respondentu identificēšanas iespēju pēc to sniegtās individuālās informācijas, reizē nodrošinot iespējami labākās rezultātu analīzes iespējas zinātniskiem un pētnieciskiem mērķiem.

5.1. Administratīvie pasākumi

CSP darbiniekiem, kas nodarbojas ar valsts statistiku, aizliegts izpaust par respondentiem jebkādu informāciju, kura kļuvusi viņiem zināma, pildot darba pienākumus. Šis noteikums attiecas arī uz personām, kas uz laiku ir iesaistītas valsts statistiskās informācijas vākšanā un apkopšanā.

CSP darbinieki, uzsākot darbu, paraksta Apliecinājumu par konfidencialitātes prasību ievērošanu un ierobežotas pieejamības informācijas neizpaušanu. Struktūrvienības vadītājs iepazīstina jaunos darbiniekus ar tiesību aktu prasībām un CSP iekšējiem normatīvajiem aktiem, kas regulē datu aizsardzību.

Bez tam, CSP ir apstiprināts ierobežotas pieejas informācijas saraksts. Tas satur konfidencialās informācijas uzskaitījumu, pamatojumu, kāpēc konkrētā informācija tiek uzskatīta par konfidencialu, un nosaka pieejamības ierobežojuma ilgumu.

---

²⁶ Valsts statistikas likuma 18. pants, Informācijas atklātības likuma 5. un 16. pants, Fizisko personu datu aizsardzības likuma 6., 7., un 27. pants.

5.2. Tehniskie un organizatoriskie pasākumi

Lai nodrošinātu statistisko datu aizsardzību, CSP veic šādus tehniskos un organizatoriskos pasākumus:

- CSP telpām ir ierobežota pieeja, izmantojot magnētisko durvju kodu sistēmu. Ārpus darba laika CSP telpās var iekļūt tikai ar struktūrvienības vadītāja rakstisku atļauju, kas jāiesniedz apsardzes dienestam;
- pieeja serveru telpām, lokālā datortīkla un citām komunikāciju iekārtām ir atļauta tikai noteiktiem tehniskā personāla darbiniekiem;
- CSP IS ir nodrošinātas pret ielaušanos no ārējiem tīkliem;
- darba stacijām aizliegts veikt jebkādu programmatūras instalāciju, kas nav nepieciešama darba pienākumu izpildei;
- pieeja datu apstrādes programmām, datubāzēm un administrēšanas sistēmām tiek kontrolēta, reģistrējot lietotājus, izmantojot identifikatorus - lietotāja vārdus un paroles;
- lokālā datortīkla elementi – serveri, darba stacijas, komutāciju iekārtas ir nodrošināti ar nepārtrauktas stabilizētas elektriskās strāvas padevi. Serveri ir nodrošināti ar dublējošām galvenajām sastāvdaļām, kas novērš neatgriezeniska datu zuduma iespēju, sabojājoties kādai no tām.

6. DATU REVĪZIJAS POLITIKA

Revīzija ir jebkura iepriekš publiskoto statistikas datu izmainīšana, neatkarīgi no tā, vai dati ir izplatīti elektroniski vai drukātā veidā.

6.1. Revīzijas politikas elementi

Revīzijas politika ir statistikas labas pārvaldības svarīga sastāvdaļa, kas sastāv no šādiem elementiem:

- **revīzijas cikls** – iepriekš paredzētu un stabilu revīziju veikšana, kas balstās uz aprēķiniem nepieciešamās pieejamās informācijas apjoma objektīvu un secīgu paplašināšanos;
- **revīzijas grafiks** – iepriekš noteikti termiņi, kad tiks publicēti revīzijas ciklā paredzētie precizētie dati;
- **revīzijas apjoms** – iepriekš noteikts revidējamo laikerindu garums un indikatori, kas tiks pakļauti revīzijai;
- **komunikācija ar datu lietotājiem:**
  - ▣ datu lietotājiem brīvi pieejams revīzijas ciklā paredzēto izmaiņu pamatojuma apraksts;
  - ▣ skaidri identificējami revidētie dati;
  - ▣ savlaicīga datu lietotāju iepazīstināšana ar gaidāmajām izmaiņām datos vai informēšana par pārtraukumu laika rindās gadījumos, kad revīzijas ir saistītas ar metodoloģijas, definīciju vai klasifikāciju izmaiņām.
- **revīzijas analīze** datu lietotājiem sniedz priekšstatu par revīzijas cikla pirmajos posmos publicēto kārtējo datu iespējamo nākotnes revīziju apjomu un dod iespēju novērtēt datu ticamību.

6.2. Plānotās statistikas datu revīzijas

Ar plānotajām statistikas datu revīzijām saprot:

- agrāk publiskoto augstāka agregācijas līmeņa datu turpmāko precizēšanu, pievienojot detalizētāka agregācijas līmeņa informāciju;
- publiskoto datu revidēšanu, lietojot sezonālās izlīdzināšanas metodi vai mainot bāzes perioda definīciju;
- publiskoto datu revidēšanu atbilstoši izmaiņām metodoloģijā vai klasifikācijās.

Pamatā statistikas dati tiek revidēti atbilstoši plānotajam revīziju ciklam un grafikam: pēc datu publiskošanas līdz nākamajam plānotajam datu publiskošanas datumam tiek uzkrāta informācija par kļūdām datu avotos vai aprēķinos, tādējādi ievērojot plānoto revīziju ciklu un grafiku un izvairoties no pārāk biežas datu revidēšanas.

6.3. Neplānotās statistikas datu revīzijas

Neplānotās statistikas datu revīzijas ir tādas revīzijas, ko objektīvi nevar piesaistīt iepriekš noteiktajam revīziju ciklam. Nepieciešamība veikt neplānotās revīzijas var rasties, atklājot nopietnas kļūdas datu avotos vai aprēķinos, kā arī iepriekš neparedzamu metodoloģijas vai datu avotu izmaiņu gadījumā.

Neplānotās datu revīzijas izdara izņēmuma gadījumos, kad revīzijas apjoms, pēc CSP ekspertu novērtējuma, būtiski ietekmē pārējo statistikas datu kvalitāti.

6.4. Datu revīzijas analīzes datubāze

Revīzijas politikas darbības sākuma posmā (pirmajos 3-5 gados) tiek uzkrāta informācija par katru no revīziju ciklā iekļautajiem statistiskās informācijas blokiem. Tādējādi tiek izveidota statistikas datu revīzijas analīzes datubāze, kas turpmākajā darbības periodā tiek nepārtraukti papildināta.

Datu revīzijas analīzes datubāzē uzkrāj informāciju par:

- attiecīgā indikatora secīgās publicēšanas reizēs publicēto rezultātu revīzijas cikla ietvaros (absolūtajām vērtībām un/vai pieauguma tempiem);
- revīziju iemesliem.

2007. gadā CSP iekšējai lietošanai izveidoja Makroekonomiskās statistikas datu revīzijas analīzes datubāzi.

6.5. Revidēto statistikas datu publicēšana

Revidētie un turpmāk revidējamie statistikas dati, tos ievietojot publiski pieejamās datubāzēs vai statistikas publikācijās, tiek īpaši atrunāti vai atzīmēti. Tas izpaužas kā:

- norāde par revīzijas politiku vai saite uz to CSP mājaslapā;
- ziņojums par izdarīto revīziju apjomu un to ietekmes novērtējums.

Būtisku metodoloģisko izmaiņu rezultātā revidētos statistikas datus publicē tikai pēc tam, kad ir veikta svarīgāko datu lietotāju iepazīstināšana ar paredzamo revīziju iemesliem, pārrēķinos lietoto metodoloģiju, iespējamo datu revīzijas ietekmi un citu saistīto informāciju. Datu lietotāju informēšanu var realizēt, savlaicīgi ievietojot CSP mājaslapā atbilstoša satura preses izlaidumu vai veicot diskusijas ar datu lietotājiem.

7. SADARBĪBA AR DATU LIETOTĀJIEM

7.1. Datu lietotāju informēšana par aktualitātēm

Sabiedrība par aktuāliem jautājumiem tiek informēta vairākos veidos:

- CSP vadošie darbinieki sniedz intervijas radio un televīzijā, komentējot aktualitātes dažādās statistikas jomās;
- CSP organizē preses konferences par iekšzemes kopproduktu, inflāciju, ārējo tirdzniecību u.c.;
- uzsākot jaunu nozīmīgu projektu, CSP rīko sanāksmes un informē galvenos statistisko datu lietotājus par projekta mērķi, iespējamajiem rezultātiem un to lietošanu;
- atsaucoties uz ierosinājumiem apspriest aktuālus statistikas jautājumus un problēmas, CSP rīko diskusijas ar ministriju un asociāciju pārstāvjus, kurās tiek skaidroti datu sagatavošanas veidi un metodoloģiskie principi;
- datu lietotāju semināri tiek organizēti gadījumos, kad nepieciešams informēt par aktuālām tēmām statistikas jomā, kā arī būtiskām metodoloģiskām izmaiņām datu apkopošanā vai datu publicēšanas politikā.

7.2. Kvalitātes ziņojumi

Viens no būtiskākajiem uzdevumiem CSP darba efektivitātes pilnveidošanā ir vienotas kvalitātes dokumentācijas sistēmas ieviešana ar mērķi nodrošināt plašu, saprotamu, lietišķu un salīdzināmu informāciju par dažādām statistikas jomām.

Lielākoties informācija par datu iegūšanas metodoloģiju un datu vākšanas metodēm ir pieejama CSP publikācijās un preses izlaidumos. Par atsevišķām statistikas jomām pēc EUROSTAT pieprasījuma tiek sagatavoti dažādi kvalitātes ziņojumi, kas ir publicēti CSP mājaslapā.

Lai sekmētu pareizu datu interpretāciju un veicinātu dialogu ar datu lietotājiem, 2008. gadā CSP izstrādāja vienotu datu iegūšanas projektu dokumentēšanas sistēmu, t.i., vienotu kvalitātes ziņojuma standartu, kurā plaši aprakstīti dažādi datu sagatavošanas aspekti: tiesiskais pamats, metodoloģija, izlases veidošana un apjoms, datu vākšanas un apstrādes metodes, definīcijas u.c.

Kvalitātes ziņojumi ir nozīmīgs informācijas avots kā pašiem CSP darbiniekiem, tā arī datu lietotājiem, lai iepazītos ar statistisko datu tapšanas procesu dažādās statistikas jomās un novērtētu datu kvalitāti un ticamību.

7.3. Datu lietotāju apsekojumi

Lai noskaidrotu datu lietotāju apmierinātību ar CSP sagatavotās statistiskās informācijas kvalitāti, atbilstību datu lietotāju vajadzībām, kā arī ar apmierinātību ar produktu un pakalpojumu kvalitāti, CSP vismaz reizi divos gados veic datu lietotāju apsekojumus, kuri kalpo par pamatu problemātisko aspektu identificēšanā.

Kvantitatīvajos²⁷ un kvalitatīvajos²⁸ apsekojumos, atbilstoši to mērķim, piedalās noteikts CSP datu lietotāju loks. Pēc apsekojuma rezultātu apkopošanas, struktūrvienība, kuras pārziņā ir attiecīgais produkts vai statistikas nozare, 3 mēnešu laikā izstrādā detalizētu darbības plānu konkrētā statistikas produkta pilnveidošanai.

Apsekojumu rezultāti tiek publicēti CSP mājaslapā.

---

²⁷ Kvantitatīvie apsekojumi – apsekojumi, kuros iegūst skaitliskus rādītājus (daudzums, skaits, lielums, apjoms u.c.)

²⁸ Kvalitatīvie apsekojumi – apsekojumi, kurus veic, lai noteiktu respondentu attieksmi, uztveri, motivāciju, novērtējumu u.c. faktorus, kurus nevar izteikt skaitliskiem lielumiem.